

Okullarda Destek Birimlerinin Önemi ve Görevleri: Türkiye’de Mevcut Durum

Miraç Özar

İstanbul Aydın University, İstanbul, Türkiye, mirac.ozar@gmail.com

Received: 01.02.2013; Reviewed: 14.02.2013; Accepted: 06.03.2013

ÖZET

Okullarda eğitim yaşantılarının planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi bir uzmanlık işidir. Profesyonelce yapılması gereken her bir öğrenci bazında bilişsel, duyuşsal, devinimsel ve sosyal özelliklerin giriş düzeyinde tespit edilmesi ve süreç içerisinde her bir boyutun gelişim evrelerinin düzenli olarak izlenmesi ve sonuçlarının tüm paydaşlara iletilmesidir. “Program Geliştirme Birimi” esas itibariyle eğitimin planlama, uygulama ve değerlendirme aşamalarının her birinde yer almalı ve öğrenme yaşantılarının tamamı ile ilgili her bir öğrenci için destek sağlayabilmelidir. Bu desteğin verilere dayalı olması için “Ölçme & Değerlendirme Birimi”ne büyük iş düşmektedir. “Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Birimi”nin okul içerisinde gerek yönetime ve öğretmenlere gerekse velilere vermesi beklenen en büyük destek, öğrenci ve velilerin yönlendirilmesi, önleyici rehberlik ve öğrencilerin kendilerini tanıma konularıdır. Bu makalenin temel amacı, okullarda yapılabilmesi için “Ölçme & Değerlendirme, Program Geliştirme, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Birimlerinin” kurulması gerekliliğinin ortaya koyulması ve bu birimlerin yapması gereken görevleri irdelemek ve bu bağlamda tartışma platformu oluşturarak Türkiye’de okullarımızın daha başarılı kurumlar olmasına katkıda bulunmaktır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, PDR, Program Geliştirme, Ölçme ve Değerlendirme

The Importance and Duties Of Supporting Departments In Schools: Present Situation in Turkey

ABSTRACT

Planning, implimentation and evaluation of educational experiences at schools require expertise. The cognitive, affective, social and psycomotor dimensions must be determined on a regular basis and the results need to be communicated with all the relevant stakeholders. “The Department of Curriculum Development” should be able to provide support for each and every student since planning, implementation and evaluation of learning activities are among the scope of their responsibilities. In order to provide this support, based on facts and figures, “the Department of Measurement and Evaluation” must be in place. In addition to that the main support which is expected of the “Department of Guidance and Counselling” is guiding the students and the parents, providing preventative guidance and counselling services and helping students to get to know themselves. The said support is so important for the management of the school, teachers and for the students. The main objective of this article is to bring out the necessity of having the “Measurement and Evaluation, Curriculum Development and Guidance and Counseling” in place at school settings as supportig departments and create a platform to discuss the main duties of the said departments with a view to enhacing the success rates in schools in Turkey.

Keywords: Education, Counseling, Curriculum Development, Measurement and Evaluation

EXTENDED SUMMARY

When students enter the school for the first time, they bring their experiences, values, their preconceived ideas, genetically determined characteristics and many other qualities with them. This means that they don’t begin their school life from the same stand point. To deal with different students coming from different background, teachers need support from a number of departments which should be in place in schools. The main purpose of this article is to bring out the necessity of having the “Measurement and Evaluation, Curriculum Development and Guidance and Counseling” departments in place at schools settings as supporting units and create a platform to discuss the main duties and terms of references of the said departments.

Planning, implementation and evaluation of educational experiences at schools require professional expertise. There must be a number of departments to support the teachers as mentioned. Some of those departments are; The Department of Curriculum Development, The Department of Measurement and Evaluation and The Department of Guidance and Counseling. What should be the main “Terms of Reference” or main duties of those departments? Basically, what needs to be done professionally is that the entry characteristics and monitoring the progress of each and every student at the cognitive, affective, social and psychomotor dimensions must be determined on a regular basis and the results need to be communicated with all the relevant stakeholders such as; parents, teachers, school management, counselors and students. There are different approaches and models of developing curriculum and curriculum design in the literature. However, it can be stated that the following are to be considered as the main four components of a curriculum design: 1. Objectives. 2. Subject Matter & Content. 3. Learning Experiences. 4. Evaluation procedures. The delicate balance must be observed and scrutinized between the above components during the curriculum development process. This department should be able to provide support to the teachers to enrich the learning environment and also take care of the needs of the children who are to be supported further.

Getting feedback from various stakeholders like the school management, teachers, students and parents is vital for the revision of the curriculum and for the improvement of the students’ performances. In order to make informed decisions, policy makers need objective facts and figures. We also make sure that our decisions are made on the basis of reliable and valid tests. This is where the Measurement and Evaluation Department comes into consideration. Those fact and figures are so vital since they will enable us to monitor the progress of the students, evaluation of the specific needs, measuring the effectiveness of methods used and so on. The proposed department should also be providing support to the teachers in terms of using summative and formative evaluation techniques. In addition to using traditional testing tools, new approaches highly recommend to include the students into the evaluation process. That way, students realize the mistakes they make and also the areas where they need further support. This is also where formative evaluation plays a vital role in addition to summative one. We need to make a distinction about measurement and evaluation. Although those terms are not the same, they are often used interchangeably. Test results can give us some idea about the progress of students. However, they do not tell us anything about the students’ family situations, their affective characteristics and so on. That’s why we need the Department of Guidance and Counseling services at schools. This department is expected to provide support to the students, teachers, parents and also to the management of the school. Students need help in terms of getting to know themselves, exploring their personal qualities and need guidance in terms of their vocational preferences and so on. There must be an effective mechanism to follow the progress of the students in terms of their academic and social development as well as the physical one. Due to economic reasons most of the parents, both mothers and fathers, of the students work long hours and they seem to have restricted time for their children. This actually puts extra responsibilities on schools to be able to meet a wide range of needs of the students namely; cognitive, affective, social and so on. Students need opportunities to express themselves and share their feelings. Over the past ten years Turkey introduced a number of new reforms like brining the the education system in line with constructivism and Fathih Project as a result of low rank Turkey was placed in some international comperative exames like PISA and TIMSS-R. Although some improvements have been observed, there seems to be a need to make other changes in the schools to achieve the objectives of the Ministry of National Education in Turkey (MoNE). In light of the above it can be seen that in any school setting teachers and the school management need professional support from the departments like “Measurement and Evaluation, Curriculum Development and Guidance and Counseling.” In addition to demonstrating the need to

have those departments at schools, one of the main purposes of this article is to start a scholarly discussion about the tasks and terms of references of the said departments. It is recommended that schools in Turkey should have those proposed supporting departments so that students; could have extra curricular activities through which they could have enriched learning experiences, teachers could received support from the related epartment in terms of using innovative evaluation techniques and also students could be involved in the evaluation process and finally students and parents could have professional support vis-à-vis students’ emotional and psychological development. Idealy those proposed supporting departments namely; Measurement and Evaluation, Curriculum Development and Guidance and Counseling should be in place at each school. However, if this is not possible due to economic restrictions, Turkish MoNE could provide those services through “Provincial Ministry of Education Directorates” taking into account the students’ and tecahers’ population in each province.

GİRİŞ

Okullarda Destek Birimlerine Olan İhtiyaç

Öğrenme olgusu ve süreci doğası gereği son derece karmaşık elektrokimyasal bir değişimdir. Bu süreci doğrudan ve dolaylı etkileyen birçok biyolojik ve psikolojik değişken vardır. Öğrencilere sunulan öğrenme ortamı aynı bile olsa öğrencilerin performansları aynı olmamaktadır. Öğrencilerin okula ilk geldikleri gün kendileriyle birlikte getirdikleri genetik miras ve ön yaşantıları aynı değildir. Bu değişkenler onların okul hayatlarında öğrenecekleri yeni kazanımları doğrudan veya dolaylı etkilemektedir. Bu bağlamda ideal şartlarda her okulda (devlet, vakıf ve özel), ekonomik ve/veya insan kaynağı açısından her okulda olamaz ise, İl Millî Eğitim Müdürlükleri bazında tüm okulların faydalanabileceği “Program Geliştirme Birimlerinin” oluşturulması öğrenme yaşantılarının planlanması ve uygulanması aşamalarında öğretmenlere büyük destek sağlayacaktır. Her öğrencinin okul hayatında akademik performansı aynı olmasa da, her insanın kendisinin en iyi versiyonu olma hakkı vardır düşüncesiyle, okul hayatının öğrencilerine sunduğu öğrenme ortamlarının en iyisini oluşturmak, eğitim uzmanlarının görevlerinin başında gelmelidir. Öğrenme yaşantılarının zenginleştirilmesi ve öğrencilerin bilgi işleme tarzlarına uygun öğrenme materyallerinin geliştirilmesi yukarıda bahsedilen birimin sorumlulukları arasında yer almalıdır.

Öğrenme ortamlarının uzman kişilerin fikirleri doğrultusunda planlanması ve uygulanması, öğrencilerin giriş özelliklerinin ve okul hayatları boyunca gelişimlerinin izlenmesi, öğrencilerin psikolojik durumlarının saptanması ve saptanan alanlarda önleyici ve destek hizmetlerinin verilmesi, okullarda verilen eğitimin kalitesini etkileyecek en önemli faktörler arasındadır. Çağımız her alanda uzmanlaşma çağıdır. Özellikle öğrencilerin okula başladıkları ilk gün giriş özelliklerinin; bilişsel, duyuşsal, sosyal ve devinimsel, belirlenmesi okul eğitimi süresince planlanan öğrenme yaşantılarının içeriğini doğrudan etkilemektedir. Öğrencilerin bahsi geçen giriş özelliklerinin belirlenmesi öğrenci ve okul başarısı için çok önemlidir (Bloom, 1974). Yukarıda bahsedilen giriş özellikleri doğası gereği ayrı uzmanlık gerektirmektedir. Şöyle ki; herhangi bir alanda öğrencinin bilişsel yetenekleri (bilgisi, muhakemesi, analiz etme yeteneği vb.) ile ilgili bir fikir edinebilecek mekanizmalarımız olsa dahi (çeşitli ölçme araçları yoluyla) bu öğrencinin duyuşsal ve sosyal beceri ve özelliklerini ortaya çıkartmak ve öğrencinin ailesi ile birlikte çalışmak tamamen ayrı bir uzmanlık gerektirmektedir. Bu bağlamda elimizde ölçme ve değerlendirme araçları mevcut olsa bile (WISC-R, Stanford-Binet, Mesleki Eğilim Envanteri , Otobiyoğrafı, Sınav Kaygısı Ölçeği, Akademik Benlik Kavram Ölçeği vb.) bu testlerin işin ehli kişiler tarafından okullarda uygulanması gerekir. Kullanılan testlerin standardizasyonunun yapılması ve geçerlilik ve güvenilirlik çalışmalarının tamamlanması çok önemlidir. Tıp fakültelerinde ayrı uzmanlık alanlarının olduğu gibi okullarda da ayrı uzmanlık alanları olan “Ölçme ve Değerlendirme, Program Geliştirme, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Birimlerinin” varlığı çok önemlidir. Bu birimler çeşitli branşlarda görev yapan öğretmenleri profesyonelce destekleyecek hizmetleri vermelidirler.

Literatüre bakıldığında üniversitelerin genellikle üç ana görevi olduğu ifade edilir: 1. Bilgi üretmek (araştırma yapmak) 2. Öğrencilere eğitim olanakları sunmak 3. Yakın çevresine, topluma katkıda bulunmak (Groof ve diğerleri, 1998). Üniversitelerimizde çalışan akademisyenlerimizin bu doğrultuda çalışmalarını sürdürmeleri beklenir. Aşağıda ayrıntıları verilen bu makalenin temel amacını özellikle yukarıda bahsedilen üniversitelerin üçüncü göreviyle ilintilendirmek yanlış olmayacaktır. Bir başka deyişle, bu makalede yeni bir bilimsel bulguyu ortaya koymaktan çok, toplumun önemli unsurlarından olan okullarımızın daha başarılı kurumlar olmasına katkıda bulunmayı amaçlanmıştır.

Bu makalenin temel amacı, yukarıda bahsi geçen hizmetlerin okullarda istenilen düzeyde ve profesyonelce verilebilmesi için, okul yaşantılarının ve tüm rutin bileşenlerinin yanı sıra öğretmenler, öğrenciler, öğretim programları vb. destek birimleri olarak nitelenen “Ölçme ve Değerlendirme, Program Geliştirme, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Birimleri”nin yerine getirmesi gereken görevleri irdelemek ve bu bağlamda tartışma platformu oluşturmaktır. Ayrıca, ulusal ve uluslararası istatistiki verilere dayalı Türkiye’deki okullarla ilgili durum saptaması yapılmış ve konuyla ilgili imza yetkisi olan ve bu alanda politika üreten kişilere önerilerde bulunulmuştur.

ÖLÇME ve DEĞERLENDİRME KAVRAMLARINA GENEL BİR BAKIŞ

Ölçme ve değerlendirme kavramları her ne kadar benzer görünse de aralarında çok ciddi farklar bulunmaktadır. Öncelikle, ölçme yöntemleriyle bir kişinin herhangi bir konudaki o anlık performansını, bilgi ve becerilerini ölçebilirsiniz. Bunun yanında, ölçme yoluyla elde edilecek

rakamsal veriler, o kişinin ölçüm yapılan kazanımlarla ilgili çevresindeki yakın kişilerden destek alabileceği insan kaynağı olup olmadığı, öğrenmesine destek olabilecek ekonomik, teknolojik ve diğer kaynakların varlığı, o kişinin o konuyla ilgili korkularının ve ön yaşanmışlıklarının bulunup bulunmadığı gibi konularda yetersiz kalır ve bize “resmin büyüğünü” görmemizde yardımcı olmaz (Scriven, 1967).

Örneğin, gelir düzeyi düşük bir aileden gelen bir öğrenciyi ele alalım. Bu öğrencinin anne ve babasının İngilizce bilmediğini varsayalım. Diğer yandan, İngilizce bilen anne-babaya sahip bir öğrenciyi düşünelim. İkinci aileden gelen öğrencimizin yaz aylarında İngiltere’de dil okuluna gittiğini düşünelim. İki öğrencimizin bir senenin sonunda aynı İngilizce yeterlilik sınavına girdiğini var sayalım ve birinci öğrencimizin 100 üzerinden 70, ikinci öğrencimizin ise 85 adığını düşünelim. Rakamlara bakıldığında ikinci öğrencimiz daha başarılıdır. Bu doğrudur. Ancak, bu öğrenciler yakından incelendiğinde, birinci öğrencimizin eriştiği (kat ettiği yol), ikinci öğrenciye göre çok daha fazladır. Birinci örnekteki öğrencimiz neredeyse İngilizceye sıfırdan başlamıştır ve uzun bir yol kat etmiştir. Bu öğrencinin ölçmenin çok ötesinde değerlendirmeye tabi tutulması için onun aile yapısı ve ön yaşantılarını çok iyi bilmemiz ve irdelememiz gerekir. Onun için “Başarı ve Eriş” arasında büyük farklar vardır.

Ölçme ve değerlendirme başlığı altında düşünülmesi gereken diğer önemli kavramlar arasında “geçerlilik ve güvenilirlik” yer almaktadır. Geçerlilik, ölçmek istediğimiz şeyle ilgili kullandığımız aracın uygunluğu ile ilgilidir. Güvenirlik ise aynı ölçme aracı ile birden fazla ölçüm yaptığımızda, aynı sonucu elde edip etmediğimizle ilgilidir. Örneğin, bir cetvelle bir defterin kenarını ölçtüğümüzü düşünelim. Cetvel, uzunluk ölçme birimi olarak bu işlem için “geçerli” bir araçtır. Aynı cetvelle defalarca ölçme işlemi tekrar ederek aynı sonucu almamız cetvelin bu işlem için hem geçerli hem de güvenilir olduğunu gösterir. Ancak aynı cetvelle odanın ısısını veya hava basıncını ölçmeye kalktığımız zaman iş değişir. Cetvel defter için hem güvenilir hem de geçerli bir araç olmasına karşın, hava basıncını ölçme işinde kesinlikle geçerli değildir (Gronlund, 1976).

Diğer bir örnek vermek gerekirse matematik sınavı için uzun ve karmaşık bir yönerge hazırlandığında bazı öğrenciler matematik bilgisi eksik olduğu için değil, yönergeyi anlamadıkları için bu sınavda başarısız olacaklardır. Başka bir deyişle, sözel yetenekleriyle ilgili bir sıkıntı sebebiyle matematik sınavında başarısız olabilirler. Bu örnekte kullanılan sınav aracı aslında geçerli değildir. Çünkü ölçmek istediği şeyi yani matematik bilgi ve becerisini değil, sözel yeteneği ölçmektedir.

Ölçme ve değerlendirme ile ilgili yukarıda verilen örneklerden de anlaşılacağı gibi, belirli bir konuda bir araç geliştirip bu araçla bilgi toplamak ve ölçümler yapmak bir uzmanlık işidir. Ayrıca, ölçüm yoluyla elde edilen verilerin kısıtlı olabileceğini ve rakamların ötesinde öğrencilerin kişisel özelliklerinin ve sosyal çevrelerinin onların performanslarına doğrudan ve dolaylı etki edebileceğini düşünmek de profesyonel bir bakış açısı ve profesyonel destek gerektirmektedir. Bu bağlamda, öğretmenlerimizin çalıştıkları okullarda, ölçme- değerlendirme ve psikolojik danışmanlık ve rehberlik desteğine ihtiyaçları olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Okul sisteminin tamamı ile ilgili karar alınırken öğrencilerin kabulü, sınıf geçmeleri, öğretim programlarının uygunluğu, öğretmenlerin yeterlilikleri, kullanılan eğitim araç ve gereçlerinin verimliliği vb. verilere dayalı karar alınması hususu çok önemlidir. Alınacak kararların verilere dayandırılması için toplanan verilerin sistematik olarak analiz edilmesi gerekmektedir. Toplanan verilerin sınıflandırılması, analiz yöntemlerinin belirlenmesi, veriler arasında korelasyon kurulması, bağımlı ve bağımsız değişkenlerin analiz edilmesi sağlıklı ve rasyonel kararlar verilmesi için çok önemlidir. Shepard (2000), bu bağlamda tüm bu tekniklerin doğru kullanılmasının, sistematik olarak çıkarımlarımızın ve kanıtların analiz edilmesinin önemini vurgulamıştır. Shepard ayrıca, ölçme ve değerlendirme araçlarının öğretim sürecinin dışında sadece sonucu ölçen bir anlayışla kullanılmasının çok verimli olmadığını belirtmiş ve bu araçların eğitim sürecinin ayrılmaz bir parçası olarak algılanmasının ve bu şekilde kullanılmasının her anlamda ders verimliliğini artırdığını vurgulamıştır. Örneğin not vermek amacıyla değil sadece gelişimin izlenmesi ve öğrenme süreci içerisinde geri bildirim almak için kullanılan ölçme ve değerlendirme tekniklerinin verimliliği çok artırdığı bilinmektedir. Bu çerçevede içerisinde öğretmenlerin “Ölçme ve Değerlendirme Birimi” tarafından desteklenmesi gerekmektedir. Geri bildirim alma araçlarının temini, her bir öğrencinin gelişiminin kayıtlı olduğu veri-tabanının oluşturulması ve raporlanması, öğrencilerin bireysel olarak hangi alanda telafi ve eksik tamamlama konularına ihtiyaç hissettikleri vb.

Okullarda Ölçme ve Değerlendirme Biriminin Önemi ve Görevleri

Ölçme ve Değerlendirme Birimi'nin görevleri arasında öğrencilerin okula başlamadan önce, her ünite ve dönem başında onların bilişsel, duyuşsal, sosyal ve devinimsel özellikleri açısından hazır bulunuşluk düzeylerini ortaya çıkartma sürecinde görev alan okul ekibinin aktif bir parçası olmak gelmektedir. Ayrıca bu birim, belirlenen hedeflere ulaşma konusunda öğrenme/kazanım eksiklikleri olan öğrencileri verilere dayalı olarak tespit etmekle ve bunlara yol açan olası nedenleri gerekli tüm paydaşlarla paylaşmakla görevlidir. Doğal olarak bu birim, veri toplamak için gerekli araçları geliştirmek, var olan veri toplama araçlarını gerekirse adapte etmek, veri toplamak, verileri analiz ederek bu verilerden anlamlı sonuç çıkartmak ve bu sonuçları sistematik olarak rapor etmekle yükümlüdür. Yukarıda bahsedildiği gibi ölçme ve değerlendirme kavramlarının gerçek anlamlarına uygun süreç becerilerini, konu bazlı bilgi ve tutumlarını, eksik tamamlama faaliyetlerine ışık tutacak ve yön verecek verileri elde etmek için kullanılan araçlar uzmanlık gerektirmektedir. Bu doğrultuda kullanılan çeşitli testler mevcuttur.

Geleneksel ölçme teknikleri olarak adlandırabilecek çoktan seçmeli testler, doğru yanlış soruları içeren testler, eşleştirme soruları, boşluk doldurma, kısa veya uzun cevaplı yazılı yoklamalar gibi yöntemlerin yanı sıra aşağıda bahsedilen alternatif ölçme ve değerlendirme teknikleri de öğrencilerin gelişim düzeylerini izleme sürecinde kullanılabilir:

- Ürün dosyalarının (portfolyo) düzenli tutulması ve burada yer alan çalışmaların öğrenci, öğretmen, ölçme-değerlendirme uzmanı ve mümkünse veli ile birlikte değerlendirilmesi.
- Kavram haritalarının kullanımı. Öğrencinin konuyla ilgili tüm öğeleri birlikte değerlendirmesi açısından bu yöntem önemlidir. Ayrıca bu yöntem beyin tabanlı öğrenme ile uyumludur zira bir konuyla farklı gibi görünen fakat doğrudan ve dolaylı etkisi olan değişkenler birlikte görsel olarak ele alınır.
- Proje-tabanlı değerlendirme. Burada amaç inceleme yapılması istenen alan ile ilgili planlama, uygulama ve değerlendirme aşamalarını içeren proje yaklaşımının öğrenciyle birlikte tasarlanması, uygulanması ve değerlendirmesi amaçlanır. Süreç becerileri olarak adlandırılan; planlama, zamanlama ve süreç içerisinde elde edilen geribildirimler doğrultusunda stratejilerin yeniden ele alınması gibi becerilerin geliştirilmesi burada ön plana çıkar.
- Rol oynama ve/veya yaratıcı drama etkinlikleri. Bu yöntem özellikle küçük yaş grupları için çok etkilidir. Öğrencinin tutum ve becerilerinin hangi düzeye geldiğini anlamak için yapılandırılmış senaryolar kullanılır.
- Gösteri ve/veya poster çalışmaları. Sunum becerisi gerektiren bu yöntemle öğrencilerin gelişim düzeyleri hakkında geri bildirim almak mümkündür.
- Akran değerlendirme yöntemi. Tamamlanan bir proje veya benzeri bir çalışmanın sınıf içerisinde sunulması ve değerlendirmenin diğer öğrenciler tarafından yapılması.
- Kendi kendini değerlendirme veya öz değerlendirme. Bu teknik son zamanlarda çok önem kazanmıştır zira kişinin kendisiyle ilgili tarafsız olmasını veya kendine eleştirel gözle bakmasını gerektirmektedir. Doğru kullanılırsa çok etkili bir yöntemdir (Dikli, 2003).

Okul bir kurum olarak farklı paydaşların etkisi altındadır. Bu paydaşlar arasında öğrenci, veli, öğretmen, okul yönetimi, Milli Eğitim Bakanlığı ve okutulan öğretim programları en önemlileridir. Öğrencilerin performansını birçok değişken etkilemektedir. Bu değişkenler arasında, öğrencinin bilişsel, duyuşsal, sosyal ve devinimsel özellikleri, öğretim programlarının uygunluğu (planlama, uygulama ve değerlendirme açısından), özellikle öğretim programlarının içeriğinin kapsamı, aile desteği, öğretmenlerin mesleki tutum ve motivasyonları, öğrenci gelişiminin izlenmesi ve gerekli eksik tamamlama mekanizmalarının okulda olup olmadığı, öğrencinin psikolojik destek alabileceği etkili bir PDR biriminin olup olmadığı yer almaktadır. Dolayısıyla, aslında ölçme ve değerlendirme sonucu elde edilen sonuçlar yukarıda bahsedilen tüm öğelerin total bir değerlendirilmesidir. Öğrencilerin aldığı notlar sadece onların akademik başarılarının değerlendirilmesi değil ilgili tüm paydaşların değerlendirilmesi olarak algılanmalıdır.

Ölçe ve Değerlendirme Birimi ayrıca öğretmenlerin performanslarının da değerlendirilmesi konusunda yardımcı olabilecek araçları geliştirmelidir. Bu araçlar bölüm başkanları tarafından tarafsızca kullanılmalı ve okul yönetimine gerekli geri bildirimler verilmelidir.

Gelişim aslında sürece yayılmış bir değişimdir. Bu sebeple bir insanın gelişimini sadece süreç sonunda ölçmek veya değerlendirmek sağlıklı sonuçlara yol açmaz. Not vermek veya seçme amacıyla yapılan testler (summative testler) bazı amaçlar için gerekli olabilir ve kullanılabilir. Ancak bunu eğitim

sürecinin tek bir ölçme aracı olarak kullanmak sağlıklı sonuçlara yol açacaktır. Öğrenme bir değişim sürecidir. Buradaki anahtar kelime “süreç”tir. Öğrenme süreci içerisinde öğrenciden sadece geri bildirim almayı amaçlayan testler (formative testler) de yaygın olarak kullanılmalıdır (McAlpine, 2002). Bu testler aracılığı ile elde edilen geribildirimler aslında öğretmene kendisiyle de ilgili çok şey söyler. Süreç içerisinde elde edilen geri bildirimler sonucu eksik tamamlama veya öğrenmeleri pekiştirme egzersizlerini de yapmak mümkün olacaktır.

Diğer bir konu da değerlendirme sürecine kişinin kendisinin de katılmasıdır. Bu konu çok önemlidir. Geleneksel anlayışta öğrenci performansının değerlendirilmesi, öğretim sürecinden ayrı ve genellikle ürüne dayalı yapılmaktadır. Bu anlayış çerçevesince çoğunlukla çoktan seçmeli ve kısa cevaplı testlerle, yazılı ve sözlü yoklamalar kullanılmaktadır. Bu anlayış çoğunlukla süreç becerilerinin gözlemlenmesini, ölçülmesini ve değerlendirilmesini mümkün kılmamaktadır. Öğretmenler alışık oldukları geleneksel yöntemleri kullanmayı tercih etmektedir (Gelbal ve Kelecioğlu, 2007). Okullarda ölçme ve değerlendirme birimleri süreç becerilerinin gözlemlenmesi, ölçülmesi ve öğrencilerin bir bütün olarak değerlendirilmesine yönelik yeni teknik ve yaklaşımlar konusunda öğretmenleri bilgilendirmeli ve onları bu yeni yöntemlerin kullanılması konusunda cesaretlendirmelidir.

Ölçme ve değerlendirme yöntemleriyle sadece öğrencilerin performansı ortaya çıkartılmaz. Ölçme ve Değerlendirme Birimi aşağıdaki soruların cevaplarının bulunmasına yardımcı olmalıdır:

- Başarılı/sağlıklı bir eğitim ortamı oluşturmak için yeteri kadar “girdi” (bütçe, her düzeyde eğitilmiş insan gücü, teknik ve fiziksel altyapı, güncel bilgi kaynakları, gerekli kurumlarla oluşturulan kurumsal ağ vb.) var mı?

- Eğitim faaliyetlerinin etkili ve verimli olarak gerçekleştirilmesi için gerekli planlama, uygulama ve değerlendirme mekanizmaları mevcut mu?

- Okullarımızın her kademesinde görevli personelinden, öğrencilerden ve velilerden düzenli geri bildirim alma mekanizmaları bulunuyor mu?

- Öğrencilerin sözel, sayısal, devinimsel ve sosyal giriş özellikleri ile ilgili veri toplama araçları ve yöntemleri var mı? Varsa bu araçlar etkili ve verimli olarak kullanılıyor mu?

- Her bir öğrenci için toplanan ayrıntılı geri bildirimler gerekli tüm paydaşlarla (sınıf öğretmenleri, veliler, psikolojik danışman ve rehberlik uzmanları vb.) paylaşılıyor mu?

- Genel ve özel ölçekte okulla ilgili tüm paydaşlar okulun vizyon ve misyonundan haberdar mı?

- Öğrenme ortamlarının sağlıklı oluşturulması için gereken kaynaklar ve ortam var mı? Bu kaynaklar doğru kullanılıyor mu?

- Öğrencilere ve velilere okul içi ve okul dışı eğitim faaliyetleri için gerekli yönlendirme ve destek veriliyor mu?

- Öğrencilerimizi doğru “değerlendirebilmek” için onları tanıma ve gelişimlerini izleme mekanizmaları mevcut mu? Mevcutsa doğru çalışıyor mu? Elde edilen bilgiler tüm paydaşlarla düzenli olarak paylaşılıyor mu?

- Okulun genel başarısı diğer okullara göre nasıl?

- Soru bankaları güncel mi?

- Konu, ünite ve ders bazında tüm kazanımları her bir öğrenci için ölçme, değerlendirme ve gelişimlerini izleme mekanizmaları ve araçları var mı? Var ise etkili ve verimli kullanılıyor mu?

Daha önce bahsedildiği gibi bir öğrenciyi değerlendirmek onun başarısını/performansını ölçmekten çok daha fazlasını gerektirir. Değerlendirmeyi sağlıklı yapabilmek için öğrencinin bütünüyle ele alınması gerekir. Bu bağlamda, öğrencinin gelişiminin izlenmesi, aile yapısının bilinmesi, okul dışında hangi öğrenme ortamlarına maruz kaldığı gibi bilgilere ihtiyaç vardır. Bunu gerçekleştirebilmek için Ölçme ve Değerlendirme Biriminin, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Birimiyle ortaklaşa çalışması gerekir. Değerlendirme faaliyetlerinin yanı sıra ölçme faaliyetleri de öğrencilerin performanslarını ölçmek, onları doğru bir biçimde yönlendirmek ve öğrencilerin aldıkları eğitim programında eksik kısımları belirleyerek telafi çalışmalarının/ek öğrenme yaşantılarının tespit edilmesi için gereklidir (Ottobre, 1999).

Ayrıca, yukarıda sorulan sorular okulu bir sistem olarak ele alıp sistemin tüm elemanlarıyla ilgili etkililik ve verimlilik ölçümleri için de gereklidir.

Okullarımızda “Ölçme ve Değerlendirme Birimi” ayrıca aşağıda sıralanan amaçlara ulaşmak için gereklidir:

- Öğrencilerin sene/dönem ve ünite başlarında bir sonraki seviye için hazır bulunuşluk düzeylerini belirlemek,

- Uygulama sırasında (sene içerisinde) öğrencide oluşan öğrenme eksikliklerini ve bunların sebeplerini ortaya koymak,
- Sene ve dönem sonlarında öğrencilerin bilgi düzeylerini belirlemek,
- Öğretmenlerimize yukarıdaki amaçlara ulaşmaları için yine onların desteği ile geçerliliği ve güvenilirliği kanıtlanmış testler ve soru bankaları oluşturmak, bunları güncellemek,
- Öğretim metodlarının, eğitim ve öğretimde kullanılan tüm kaynakların ve oluşturulan öğrenme yaşantılarının uygunluğunu belirlemek.

Ölçme ve Değerlendirme Birimimiz aşağıda sözü edilen yöntemlerle öğrencilerin performanslarını tespit edebilir:

1) Öğrencilerin giriş özelliklerini ve mevcut bilgi/becerilerini ortaya çıkartmak için kullanılan testlerdir (diagnostik testler). Bu testler öğrenciyi tanıma ve belli programlara/sınıflara yerleştirmeye yöneliktir. Dönem ve belli eğitim programlarının başında yapılan bu ölçme ve değerlendirme, ön koşul niteliğindeki bilişsel davranış, duyuşsal özellik ve devinimsel becerilerin ortaya çıkarılması için yapılır (Apple ve Krumsieg, 1998).

2) Not vermek amacıyla yapılmayan ve öğrencide her ünite içerisinde meydana gelen öğrenme düzeyini ortaya çıkartmak (kazanımlar için) ve onların gelişimini izlemek için yapılan testlerdir (formatif testler/ geri bildirim testleri). Bu testleri biçimlendirmeye yönelik düşünebiliriz ve burada amaç öğrencilerin öğrenme süreci içerisinde karşılaştıkları güçlükleri saptamak ve gerekli düzeltmeleri yapmaktır. Bu amaçla yapılan testlere de formatif testler ya da izleme testleri adı verilir.

3) Ünite ve sene sonlarında öğrencinin nihai performansını (not vererek) ölçmek için kullanılan testler (summative testler). Bu testler düzey belirlemek için yapılır. Ünite ve dönem sonlarında öğrencilerin kazandıkları bilişsel davranış, duyuşsal özellik ve devinimsel becerilerini ölçmeye yöneliktir (Gronlund, 1976).

Daha önce kısaca değinildiği gibi konunun ve amacın uygunluğuna göre aşağıda verilen test teknikleri kullanılabilir. Ölçme ve Değerlendirme Biriminin öğretmenlere bu testlerin geliştirilmesi, uygulanması ve değerlendirilmesi aşamalarında teknik destek vermesi beklenir:

Çoktan seçmeli testler

Doğru yanlış seçenekli sorular

Eşleştirme egzersizleri

Boşluk doldurma soruları

Kısa ve uzun cevaplı kompozisyon soruları

Portfolyo değerlendirmesi

Kavram haritaları

Kelime, sayı kalıpları ve ilişkileri

Proje değerlendirmesi

Eğitimde drama teknikleri

Bire bir görüşme

Rapor oluşturma

Sunum ve gösteri

Poster ve benzeri materyal oluşturma

Öğrencilerin diğer öğrencileri değerlendirme

Öz değerlendirme/kendi kendini değerlendirme

Öğrenme öğrencide gerçekleşir. Ancak bunun olabilmesi için biz eğitimcilerin görevi planlı öğrenme yaşantılarını doğru sıra ile ve doğru araçlarla/ortamla öğrenciye sunmaktır. Öğrencide gerçekleşen ya da gerçekleşemeyen kazanımların izlenmesi, ölçme ve değerlendirmelerin yapılması, tüm değişkenlerin aynı andan düşünülerek değerlendirilmesi, bizlere yöneticilerin, öğretmenlerin, öğrencilerin ve okulun tüm yapısıyla ilgili çok önemli ipuçları verir. Elde ettiğimiz bulguları kimlerle paylaşmalıyız?

Her düzeyde yöneticilerle (Okul müdürü, müdür yardımcıları, bölüm başkanları)

Öğretmenlerle

Öğrencilerle

Velilerle

Okulun diğer destek birimleriyle

Sınıf geçme ve not sistemiyle ilgili her zaman farklı yönetmelikler var olacaktır. Bu yönetmelikleri göz ardı etmeden “Tam Öğrenmeyi” (mastery learning) hedef almak doğru bir tutum olarak

görülmektedir. Bazı yaklaşımlar işlenecek konunun en az %85’ni öğrenmeyi tam öğrenme olarak kabul eder. Bloom’un bahsettiği gerekli şartları sağlayarak tam öğrenmeyi hedeflemek doğru görünmektedir (Bloom, 1956). Bu yaklaşımlar kriter referanslı/kriterlere dayalıdır (criterion reference). Bizlerin amacı, öğrencilerin başarılarını birbirlerine göre, göreceli olarak ölçmek olmamalıdır. Öğrencilerin başarılarını birbiriyle kıyaslayarak veya sınıf ortalamalarını gözönüne alarak yapılan değerlendirmeye “norma dayalı” (norm-referenced) değerlendirme denir. Buna karşılık, önceden belirlenen kriterlere göre her bir öğrencinin değerlendirmesine ise “kriterlere dayalı” (criteriareferenced) değerlendirme denir (Bond, 1996). Burada önemli olan, öğretmenin işlenen konuyla ilgili her bir öğrenciden başarı anlamında ne beklediğinin açıkça ortaya konulmasıdır.

Yaptığımız ölçümler ve değerlendirmeler aşağıda sözü edilen konulara/sorulara ışık tutmalıdır:

- Uygulanan eğitim programları planlama, uygulama ve değerlendirme açısından öğrenciler için ne kadar uygun ve verimlidir?
- Bir sonraki konuya/üniteye geçmek için öğrenciler ne kadar hazırdır?
- Hedeflenen öğrenmenin yüzde kaç gerçekleştirilmiştir?
- Öğrenciler öğrenme süreci içerisinde (dönem ve her ünite içerisinde) ne kadar ilerleme kaydediyorlar? Hangi zorluklarla karşılaşılıyorlar?
- Hangi sıklıkta telafi programlarının uygulanmasına ihtiyaç vardır?
- Öğrencilerin gelişimleri ile ilgili velilerle ve okulun diğer destek birimleriyle ortaklaşa hareket ediliyor mu?
- Belirlenen kriterlere göre okullarımız verimli ve etkili sayılabilir mi?

Ölçme ve değerlendirme yöntemlerini, bunları uygulayan her kademedeki eğitim uzmanlarımızın çok iyi bilmesi gerekmektedir. Uygulanan metodların uygun ve doğru kullanımı, bu metodların varsayımlarını ve sınırlarını bilmeyi gerektirmektedir. Buradaki kritik unsur, ölçme ve değerlendirme sürecinin ve elde edilen sonuçların bir son değil, sona ulaşmak için bir araç olduğunun unutulmamasıdır.

Uygulanan ölçme ve değerlendirme faaliyetlerinde tutarlı olmak ve bu konuda köklü ve yerleşmiş bir okul geleneği oluşturmak çok büyük bir önem taşımaktadır. Temel amacımız öğrenmeyi öğrenmiş, düşünen, araştıran ve kendi gelişiminin farkında olan bireyler yetiştirmek olmalıdır. Ölçme ve Değerlendirme Biriminin temel amacı, öğrencinin kendini daha iyi tanımasına (öğrenme stili, algısal tercihleri gibi) ve kendisiyle ilgili doğru fotoğrafı çekmesine yardımcı olmaktır. Bu anlamda amacımız başarısızlığı tattırmak değil öğrenme sürecinde farkındalık yaratmak olmalıdır.

Çağdaş eğitim yaklaşımları, öğrenmeyi bireylerde meydana gelen biyokimyasal bir değişim olarak tanımlamaktadır. Bir başka deyişle, öğrenme sonucu kişinin nöron şebekeleri fiziksel olarak değişir (Draganski ve diğerleri, 2004; Zull, 2002). Çağdaş eğitimin bir gereği olarak eğitim sonucu öğrencilerin elde ettiği bilgi, beceri ve tutumun kalıcılığı, doğallığı kendisini yeniliyebilmesi çok önemlidir. Geçici bir süre için doğallıktan uzak ve ezberlenerek tekrarlanan bilgi ve becerilerin kimseye faydası bulunmamaktadır. Gerçek değişim, kendini sosyal ortamlarda ve bilimsel araştırma sürecinde belli edecektir. Gerçek öğrenme sonucu elde edilen bilgi ve becerilerin transfer edilebilmesi çok önemlidir. Bu bağlamda kullanılan standart testlerin geçerliliği ve güvenilirliği yeniden düşünülmelidir. Örneğin, öğrencilerimiz senelerce yabancı dil eğitimi almakta ve sınavları başarıyla tamamlayarak mezun olmaktadır. Ancak öğrencilerimizin gerçek hayattaki performanslarıyla sınavlardaki performansları paralellik arz etmemektedir. Dolayısıyla bu alanda kullanılan testlerin gerçekten neyi ölçtüğü sorgulanmalıdır.

OKULLARDA PROGRAM GELİŞTİRME BİRİMİNİN ÖNEMİ ve GÖREVLERİ

Teorik Çerçeve

Birçok ülkede okulların kişiyi topluma hazırlaması gerektiği ağır basar ve okulların hedefleri ve öğretim programları da bu yönde şekillenir. Bu toplumlarda bireyin ihtiyacı öncelik teşkil etmez. Bunun yanında bazı toplumlarda geliştirilen öğretim programları ise toplumsal beklentiyi göz ardı etmemekle birlikte, çoğunlukla bilgi odaklıdır. Çok az ülkede bireysel özelliklere ve ihtiyaçlara göre öncelik belirlenir. Bu konuda ortaya konan öncelikler, öğretim programlarının toplum, birey veya bilgi odaklı olup olmadıklarını belirlemektedir. Belki de doğru olan, bu unsurların hiçbirini diğerine üstün kılmamak ve bunlar arasında sağlıklı bir denge yakalamaktır ama bu sanıldığı kadar kolay değildir (Sowell, 2005).

Çok genel anlamda Eğitimde Program Geliştirme üç ana kısımdan oluşur:

- 1) Planlama
- 2) Uygulama
- 3) Değerlendirme

Farklı program geliştirme yaklaşımlarının ortak noktalarından bir tanesi de hedefler, içerik ve değerlendirme aşamalarının birlikte sorgulanmasıdır. Bir başka deyişle, program geliştirme uzmanları, belirlenen hedefe ulaşmak için içeriğin ve sistemin tamamının değerlendirilmesiyle ilgili tüm mekanizmaları birbiriyle uyumuna ve tutarlılığına bakarlar. Eğitim literatürüne bakıldığında birçok program geliştirme modeli bulunabilir. Bu makalede bahsi geçen modellerden sadece iki tanesi teorik çerçeveyi ortaya koymak ve temel kavramları irdelemek üzere ele alınmıştır.

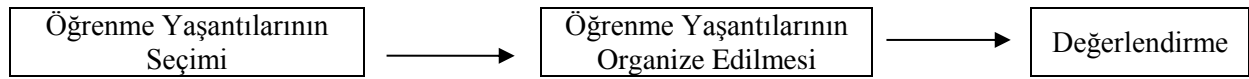
Taba

Taba'nın ortaya koyduğu modelde yer alan döngünün 7 adımda bitmediği ve bahsedilen döngünün sarmal bir anlayışla tasarlandığını vurgulamak gerekir. Değerlendirme sonuçları doğrultusunda yeniden ihtiyaçların tespit edilmesi/revize edilmesi ve sürecin yeniden başlatılması gerekir (Taba, 1962). Taba Program Geliştirme Aşamaları:

1. Adım: İhtiyaçların tespit edilmesi
2. Adım: Hedeflerin formülize edilmesi
3. Adım: İçeriğin seçilmesi
4. Adım: İçeriğin organize edilmesi
5. Adım: Öğrenme yaşantılarının seçilmesi
6. Adım: Öğrenme yaşantılarının organize edilmesi
7. Adım: Neyin nasıl değerlendirileceğinin belirlenmesi

Bunun yanı sıra, Ralph Tyler program geliştirme aşamalarını üç temel basamakla ele almıştır.

Ralph Tyler’in Program Geliştirme Yaklaşımı

Şekil 1. Ralph Tyler’in program geliştirme aşamaları (Tyler,1949)

Tyler’in yaklaşımında öne çıkan özellik, “eğitim felsefesinin”nin sürecin temeline yerleştirilmesidir (Tyler, 1949). Gerek Taba gerekse Tyler’in modelinde dikkat çekilmesi gereken nokta, ortaya konan modellerin dinamik oluşudur. Aslında program geliştirmenin doğası gereği ortaya konan süreç asla statik değildir. Yapılan en büyük yanlışlardan bir tanesi de program geliştirme ile ders içeriği niteliğinde ortaya konan planlamanın (syllabus/outline) eş anlamlı kullanılmasıdır. Ders içeriği ile program geliştirme birbirinden farklı kavramlardır. Program geliştirme, ders içeriğini zaten kapsar. Eğitimde Program Geliştirme kavramı literatürde çok farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Bunların bazıları aşağıda verilmiştir:

- Öğrencinin toplumun bir üyesi olarak gelişimi ve kişisel gelişimi için planlanmış öğrenme yaşantılarının tümünü içerir. Burada öğrenme yaşantıları, bilgi, deneyim ve gelişen dünyanın koşulları ışığında sürekli ve sistematik bir biçimde yenilenmelidir.
- Planlı öğrenme yaşantılarının tümüne Eğitimde Program Geliştirme denir.
- Temelde Eğitimde Program Geliştirme, öğrenme yaşantılarının ve bu yaşantıların hangi sırayla sunulacağı planlanmasıdır.
- Eğitimde program geliştirme sistematik bir şekilde yapılandırılmış ve formülize edilmiş öğrenme çıktılarıdır (Marsh, 2005).

Program Geliştirme Biriminin aşağıdaki sorulara cevap bulması beklenmektedir:

- Okul hangi amaçları gerçekleştirmeyi hedeflemelidir?
- Bu amaçları gerçekleştirecek hangi öğrenme yaşantıları sunulmalıdır?
- Bu öğrenme yaşantıları nasıl organize edilmelidir?
- Bu amaçlara ne kadar ulaşıldığını nasıl belirleriz?
- Öğrenme yaşantılarını zenginleştirmek için destekleyici materyaller var mı? Varsa, bu materyallerin nasıl kullanılacağı konusunda öğretmenlerin yardımı ihtiyacı var mı?

Program Geliştirme Biriminin aşağıdaki bahsedilen konularda okulun tüm paydaşlarına doğrudan ve/veya dolaylı destek vermesi beklenir:

- Eğitim felsefesinin belirlenmesi (Okul geleneğinin oluşturulması açısından bu çok önemlidir. Burada önemli olan eğitime ve öğrenciye nasıl yaklaştığımızdır).

- Amaç ve hedeflerin saptanması ve açıkça tanımlanması
- Genel öğretim hedeflerinin ortaya konması
- Belirli öğretim hedef ve çıktılarının açıkça tanımlanması
- İş analizi ve içerik seçiminin yapılması
- Öğrenme faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi
- Ölçme ve değerlendirme faaliyetlerinin yapılması
- Elde edilen geri bildirim ve bulgular ışığında sistemin yeniden gözden geçirilmesi

Ayrıca, Program Geliştirme Birimi, tüm öğretmenlerle birlikte öğrencileri şu yönlerden tanımayı, izlemeyi ve geliştirmeyi hedeflemelidir: Bilişsel gelişim, duyuşsal gelişim, devinimsel gelişim, sosyal/toplumsal gelişim.

Eğitimde Program Geliştirme Biriminin aşağıdaki soruları diğer destek birimleri, tüm öğretmen ve yöneticilerle birlikte sorması ve cevaplarının araştırılması önerilmektedir:

- Öğrenciyi bilişsel, duyuşsal, devinimsel ve sosyal yönleriyle tanıyor muyuz?
- Öğrencinin “giriş özellikleri” program için yeterli mi? Bir ön hazırlığa gerek var mı?
- Programın amaçları ulaşılabilir ve net olarak tanımlanmış mı? Programın genel ve özel (konu bazında) amaçları, kabul edilen eğitim felsefesi ile tutarlı mı? Bu amaçlar ortaya konulurken küresel ve ülke bazında öncelikler ve ihtiyaçlar göz önüne alınmış mı?
- Zaman, insan ve maddi kaynaklar programın başarılı olması için yeterli mi ve gerçekçi mi?
- Programın içeriği amaçlarla örtüşüyor mu?
- Öğrenme yaşantıları akılcı/sistematik bir sıra takip ediyor mu?
- Öğretim metodları belirlenen amaçlar ve içerik ile uyumlu mu? Tutarlı mı?
- Öğretim programları yaş gruplarına göre etkili bir biçimde organize edilmiş mi?
- Öğrenme ortamı ve yöntemleri yeteri kadar zengin uyarıcıları kapsıyor mu?
- Eğitim programının tümünü (amaçlar, planlama, bütçe, insan ve maddi kaynaklar, zaman vb.) değerlendirebilecek kalitatif ve kantitatif değerlendirme araçları geliştirilmiş mi?
- Sistemin her bir biriminden ve tüm paydaşlardan “geri bildirim” elde edebilmek için gerekli mekanizmalar mevcut mu?
- Sistemin tümü için geliştirilen değerlendirme metodları mevcut mu (Agrawal, 2004)?
- Amaçlar, içerik ve uygulama metodları ile tutarlı mı?

Okullarımızda Program Geliştirme Biriminin ve uzmanının olması hayati bir önem taşımaktadır. Bu birimi okullarımızın “makine dairesi” olarak tanımlamak abartı olmaz. Eğitim faaliyetlerinde yukarıda bahsedilen planlama, uygulama ve değerlendirme aşamalarını bir bütünlük içerisinde başarıyla gerçekleştirmek ve bu üç alan arasında tutarlılığı sağlamanın tek yolu bu birimi ivedilikle hayata geçirmekten geçer. Aslında bu birim, kurulması tavsiye edilen diğer destek birimleriyle birlikte çalışarak başarı elde edebilir. Kurulacak Program Geliştirme Biriminde görev alacak uzmanların eğitim öğretim sürecine hâkim, öğrenme teorileri ve öğretim tekniklerini iyi bilen kişilerden oluşması gerekir. Bu alanda yer alan çağdaş yaklaşımlar ve teknikler sürekli değişmektedir. Bu sebeple bu birimin insan ve teknik altyapısının kendini yenilemesi olmazsa olmaz bir koşul olarak karşımıza çıkmaktadır.

Günümüzde öğretmen bilgi kaynağı değil bilgiye yönlendiren kişi konumuna geçmiştir. Her konuda sonsuz bilgi ağı ile çevrili dünyamızda bu durum öğrencilerin artık öğrenmede aktif rol almasını cesaretlendirmektedir. Bu sebeple öğrenciye ve öğretmene bakış açısı tamamen değişmiştir. Okullarda kurulacak olan Program Geliştirme Birimi, yukarıda bahsedilen tüm soruların cevaplarını bulmak üzere okulun her paydaşından ve malzemelerin kullanımıyla ilgili (öğrenci, öğretmen, yöneticiler, veliler, kullanılan tüm kaynaklar ve materyaller) alınan geri bildirimler doğrultusunda yapılan programları yeniden gözden geçirmek durumundadır. Burada amaç, öğrenme ortamlarını maksimum düzeye çıkartmak ve tüm kazanımlara her öğrencinin ulaşabilmesi için uygun mekanizmaların oluşturulup optimal çalışmasını sağlamaktır.

OKULLARDA PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK ve REHBERLİK BİRİMİNİN ÖNEMİ ve GÖREVLERİ

Rehberlik hizmetinin tanımı ve içeriği hakkında literatürde çok farklı yaklaşımlara ulaşılabilir. Bu farklı yaklaşımların ortak noktalarını şöyle sıralamak mümkündür:

Rehberlik hizmetinin temel amacı, kişinin/öğrencinin problem çözmesine yardım etmektir. Okullarda bu yardımın kapsamı genellikle psikolojik ve öğrenme güçlüğü problemi olan ve tercih yapmak için yol göstericilik gibi karşımıza çıkmaktadır.

Rehberlik hizmetleri öğrencilerin bağımsız problem çözebilen ve içinde yaşadığı topluma karşı sorumlu bireyler olmasını amaçlar.

Rehberlik hizmetleri sistematik olarak uygulanması gereken ve bu alanda yeterli eğitim görmüş profesyonellerin işidir. Öğrenci bu hizmetler sonucunda kendini daha iyi tanımalı, toplumsal olaylar konusunda bilgi sahibi olmalı ve kendisi için doğru kararlar verebilmelidir. Esas amaç, öğrencinin kendini gerçekleştirmesine yardımcı olmaktır.

Rehberlik hizmetleri ayrıca, öğrencilere “etkili iletişim becerileri kazandırabilme, sosyal ilişkiler için gerekli tutum ve becerileri geliştirme ve öğrencilerin ilgi yetenek ve ihtiyaçlarına uygun dersleri ve ders dışı etkinlikleri tanıma ve seçmelerine yardımcı olma” gibi çok önemli amaçların gerçekleştirilmesini de hedefler. Ayrıca, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Biriminin sürecin en başından Program Geliştirme Birimi ile birlikte çalışması gerektiği uzmanlar tarafından vurgulanmaktadır (Coyle ve Dunne, 2008).

Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik (PDR) hizmeti adından da anlaşılacağı gibi özünde bir danışmanlık hizmetidir. Burada söz konusu olan ve odak noktamızı teşkil eden öğrencilerimizdir. Gelişim aşamasında olan öğrencilerimiz doğal olarak bireysel ve toplumsal uyum süreci yaşamaktalar. Bu uyum ve gelişim sürecinde karşılıklı birçok sorun ve karar vermeleri gereken durum ortaya çıkmaktadır. Bu sorunlar ve/veya karar verilmesi gereken konular aileleri, akran grupları, toplumsal, kariyer kararları ile ilgili olabilir. Bununla beraber günlük okul hayatı içerisinde sınav kaygısı, odaklanamama, düzenli ders çalışma ve motivasyonla ilgili sorunlar, okul başarıları ile ilgili toplumsal baskı, bazı kötü alışkanlıklar, akran grupları arasında kabul görme veya uyum sorunları gibi alanlar PDR biriminin ilgilenmesi beklenen konular arasındadır. Özel eğitime ve desteğe ihtiyaç hisseden öğrenciler de PDR biriminin sorumlulukları arasındadır. Baker (2000) okullarda danışmanlıkla ilgili Amerikan ulusal standartlarının şu konuları göz önüne alarak yeniden tasarlanmasını önermiştir: Öncelikle odak noktasının danışmandan çok danışmanlık programlarına odaklanması, ulusal okul danışmanlık modeli oluşturmak için ilk olarak genel çerçevenin ortaya konması, okul danışmanlık işinin okulun akademik misyonunun ayrılmaz bir parçası haline getirilmesi, okul danışmanlık hizmetinin herkesin eşit olarak erişebileceği bir yapıya kavuşturulması, okul danışmanlık gelişim modelinin anahtar bileşenlerinin vurgulanması, tüm öğrencilerde kapsamlı okul danışmanlık programlarının bir parçası olarak sunulan danışmanlık hizmetine erişim için gerekli bilgi ve becerilerin neler olduğunun açıkça tanımlanması, okul danışmanlık hizmetinin sistematik olarak sunulması.

Amerika Birleşik Devletlerinde 2007 yılında “Transforming School Counseling Initiative” (Okul Danışmanlık Girişiminin Yeniden Oluşturulması) adı altında bir değişim dönemi başlatıldı. Bu girişimin ilk ilkesi öğrencilere yüksek hedef konulduğu zaman onların bu yüksek hedeflere ulaşabileceği inancına dayanmaktaydı. Bu anlayışın kökleri aslında öğrencilerin okul binalarına her gün başarmak için gerekli potansiyel kabiliyetlere haiz olarak girdikleri ve okul danışmanlarının esas görevlerinin öğrencilerin bu potansiyele sahip olduklarını her fırsatta savunmak ve sonuca ulaşmaları için onlara destek olmakta yatmaktadır (The Education Trust, 2007). Bu girişimin ikinci ilkesi, tüm öğrencilerin onları üniversite ve iş hayatına hazırlamak için tasarlanmış ve yüksek hedeflere haiz öğretim programlarına eşit olarak erişmeleridir. Bu anlayışa göre, öğrencilerin bu ilkeler doğrultusunda tasarlanmış öğretim programlarına eşit bir şekilde ulaşmalarında okul danışmanlarının rolü hayati olarak görülmektedir. Ayrıca bu girişim, sürekli gelişen ve değişimin öncüsü olacak okul danışmanlarının sahip olması gereken şu beş özellikten bahsetmiştir: Ekibin bir parçası olma ve dayanışma, liderlik, değerlendirme ve değişim için toplanan verilerin etkin kullanımı, değişimin savunucusu olma, danışmanlık ve koordinasyon.

Amerikan Okul Danışmanları Derneği (ASCA - The American School Counselor Association) okul danışmanlarının eğitim ekibinin hayati bir parçası olduğunu ifade ediyor. Okul danışmanlarının öğrencilerin akademik başarılarına, kişisel, sosyal ve kariyer gelişimlerine büyük katkıda bulduklarını vurguluyor (ASCA, 2013).

Yüksel-Şahin (2012), okullarda psikolojik danışmanlık hizmeti veren uzmanların, öğrencilere yönelik yapması gerekenler arasında şu görevlerden bahsetmiştir: “Ruh sağlığı hizmetini sunmak, bireysel öğrenci sorunları ile ilgilenmek, öğrenci sorunlarına ve yetersizliklere klinik modeli temel olarak

yaklaşmak, birebir ve küçük gruplarla çalışmak, öncelikli olarak kişisel ve sosyal gelişime odaklanmak biçiminde olmaktadır” (s.97).

Yukarıda bahsedilen hizmetlerin öğrencilerin yaş grupları ve okul düzeylerine göre farklılık göstereceği ve okul öncesi eğitim, ilköğretim ve ortaöğretim öğrencilerinin ihtiyaçlarının ve gelişimsel özelliklerinin dikkate alınması gerektiğini unutmamak gerekir. Baysal (2004) bu konuyla ilgili, ilkökul 1 ve 5. sınıf öğrencilerinin aslında ikinci çocukluk dönemini yaşadıklarını ve bu döneme ait gelişim özelliklerini taşıdıklarını; sonraki yıllarda ergenlik dönemine girdikleri için bedensel, cinsel, bilişsel, duygusal ve sosyal boyutta büyük bir değişim yaşadıklarını ve bu değişimin beraberinde getirdiği sorunlarla başa çıkmaya çalıştıklarını ifade etmiştir. PDR birimi bir yandan, toplumun öğrencilerden beklentilerinin öğrencilerde yol açtığı kaygı problemlerini çözmekten; diğer yandan öğrencinin kendisiyle ilgili “yol haritasını” belirleme, kendisiyle ilgili akademik ve sosyal benlik kavramlarını ve tanımlamalarını yaparken ortaya çıkan sorunlarla başa çıkmakta onlara uzatılacak yardımın profesyonel nitelikte olmasından sorumludur.

Resmî Gazete’nin 17.4.2001/24376 tarih ve sayılı ve Tebliğler dergisinin Mayıs 2001/2524 tarih ve sayılı yayınında Türk Milli Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliğinde Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetlerinin Amacı şu şekilde belirtilmiştir:

“Madde 6- Türk Eğitim Sisteminin genel amaçları çerçevesinde eğitimde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri temelde; öğrencilerin kendilerini gerçekleştirmelerine, eğitim sürecinden yetenek ve özelliklerine göre en üst düzeyde yararlanmalarına ve gizil güçlerini en uygun şekilde kullanmalarına ve geliştirmelerine yöneliktir. Öğrencilere yönelik olarak düzenlenen her türlü rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri bu amaçlar doğrultusunda bütünleştirilerek verilir.” (M.E.B., 2001)

Çeşitli Rehberlik Hizmetleri

Psikolojik Danışma

Oryantasyon

Bireyi/Öğrenciyi Tanıma

Yönlendirme

İzleme/Takip etme ve Değerlendirme

Öğrenciler etkili ve planlı rehberlik faaliyetleri sonucu, iletişim ve problem çözme yeteneklerini geliştirebilmeli ve okulda onlara sunulan öğrenme yaşantıları sonucu, kendilerini daha iyi tanıma ve gerçekleştirme fırsatını yakalamalıdır. Aslında bu onların en doğal hakkıdır. Tüm bu hizmetlerin ortak amacı, öncelikle öğrencilerin her yönüyle tanınmasıdır. Bu amaç onların bilişsel, duygusal, sosyal ve devinimsel yönleriyle ilgili “doğru fotoğraf”larının çekilmesi anlamına gelir. Bu amaçla kullanılan geçerliliği ve güvenirliliği test edilmiş standart testler kullanılmaktadır. Ancak, bu testlerin işin ehli kişiler tarafından uygulanması çok önemlidir. Öğrencileri tanıma sürecinde, onları bütün yönleriyle tanımak amaçlanmalıdır. Bu tanıma sürecinin her aşamasında etik kurallara tamamiyle uymak gerekir. Öğrenciler için mahrem sayılabilecek ailevi ve özel bilgilerin özenle kaydedilip saklanması, özel testlerin özel koşullarda uzmanlar tarafından uygulanması ve neticelerin elde edilmesi hususlarına çok dikkat etmek gerekir (Cohen ve Swerdlik, 2010).

Her öğrenci için gelişim dosyalarının düzenli tutulması gerekir. Nihai amaç, öğrencilerin kendilerini tanımalarına yardımcı olmaktır. Böylece, öğrencilerin kendilerine uygun alanlara yönlendirilmesi de mümkün olacaktır. Burada önemli olan diğer bir husus, bu sürece velilerin de katılmasıdır. Velilerin işin başından itibaren konuya dâhil edilmesi, ileride olabilecek potansiyel komplikasyonları da engelleyecektir.

İnsan değişen ve gelişen sosyal bir varlık olduğu için belli bir dönemde bu fotoğrafı çekmek yetmez. Bu, süreklilik arz eden bir süreçtir. Öğrenci ile ilgili toplanan bilginin ilgili kişi ve birimlerle paylaşılması çok önemlidir.

Bu bilgilerin düzenli aralıklarla:

Program Geliştirme Uzmanı ile

Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı ile

Mesleki Yönlendirme Birimi ile

Sınıf öğretmeni ve/veya diğer uygun görülen öğretmenlerle

Velilerle

İdarecilerle paylaşılması gerekir.

Burada amaç öğrencinin gelişmesine uygun ve tutarlı ortamın oluşturulmasıdır (Turning Points, 2011).

Öğrencinin çevresini tanıması da kendini tanıması kadar önemlidir. Bu aynı zamanda onların kendilerini daha emniyette (evinde gibi) hissetmelerini de sağlar. Bu bağlamda oryantasyon faaliyetleri, okulu (tüm fiziki yönleriyle/birimleriyle), öğretmenleri, yöneticileri, çalışanları, yakın çevreyi tanıtmayı kapsar. Öğrencinin yaşadığı okulun kurallarını bilmesi de çok önemlidir. Bu onların sosyal gelişimine katkıda bulunur ve sorumluluk duygusunun aşılması için fırsat yaratır. Aslında profesyonel oryantasyon faaliyetleri, okul camiasına yeni katılan herkes (veli, öğretmen, yönetici, hizmetli, hemşire vb) için yapılmalıdır. Yeni sunulan hizmetler çeşitli kanallarla tüm paydaşlara duyurulmalıdır. Okulun web sitesi ve bazı yazılı kaynaklar/dergiler bunun için büyük fırsattır.

Öğrenci gelişiminin her yönden (sosyal, akademik, bedensel) sistematik bir şekilde yapılması, kaliteli hizmet vermenin olmazsa olmaz koşullarındandır. Bu gelişimin uygun yöntemlerle sürece dâhil edilen herkesle paylaşılması öğrenciye sunulacak desteğin (telafi faaliyetleri, motivasyon ve psikolojik destek gibi) kalitesini artırır. Öğrencilerin gelişiminin yakından takip edilmesi ve izlenmesi çok önemlidir. Bunu okul içinde ve okul dışında yapabilmek için öğretmenlerin ve velilerin birlikte çalışmaları gerekir. Bu izleme faaliyeti onların akademik ve sosyal ortama uyum göstermelerine yardımcı olacak şekilde planlanmalıdır. Bazı öğrencilerin özel ihtiyaçları olabilir. Bu özel ihtiyaçların bireysel bazda ele alınması ve bu öğrencilerle ilgilenilmesi beklenir. Öğrenciler hayatlarının bazı dönemlerinde önemli kararlar alırlar (alan seçimi gibi). Bu dönemlerde onların akademik başarılarının ve uyumlarının özellikle izlenmesi gerekir. Okul dışında öğrencilerin nasıl bir eğitim-öğretim yaşantılarına maruz kaldıkları da ayrıca veliler aracılığı ile takip edilmelidir. Okul dışı eğitim-öğretim faaliyetleri açısından, veliler bilgilendirilmeli ve sürece dahil edilmelidir (Salvia, Ysseldyke ve Bolt, 2007).

Rehberlik uzmanları, program geliştirme, ölçme-değerlendirme, mesleki yönlendirme birimlerinin şu alanlarda katkıda bulunması beklenir:

Sınıf içi ve sınıf dışı öğrenme yaşantılarının ve ortamlarının insan psikolojisine daha uygun hale getirilmesi (renk seçimi, konsantrasyon artırma yöntemleri, görsel ve diğer öğrenme uyarıcılarının düzenlenmesi vb.)

Her kademedeki öğretmenleri genel rehberlik ve psikolojik danışmanlık konularında bilgilendirerek öğrencilere yönelik davranışların/tutumların tutarlı hale getirilmesi

Özel duruma sahip öğrencilerin (öğrenme ve konsantrasyon güçlüğü çeken) belirlenmesi, öğretmenler ve velilerle birlikte hareket edilmesi

Öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarının tespit edilerek ders dışı eğitim faaliyetlerinin bu doğrultuda sunulması

Aslında, öğrencileri tanımak onların aile yapılarını da tanımak anlamına gelmektedir. Bu bağlamda, rehberlik servisi okulun önemli unsurlarından biri olan “veli yapısı/kültürü” konusunda da önemli verilere sahiptir. Bu veriler, okullarda uygulanması düşünülen yeni yaklaşımların şekillenmesine de yön verecektir. Bu veriler örneğin, ailelerin yurtdışı eğitim, uluslararası öğretim programlarının yerel programlarla birlikte sunulması (PYP, MYP ve IB vb.), uluslararası projeler gibi konularda karar verilmesi sürecinde kullanılabilir.

Mevcut durumda Türkiye’de birçok okulda rehber öğretmen ve öğrenci sayısı arasındaki oran idealden çok uzaktır. Durum böyle olunca “Önleyici Rehberlik” için gerekli çalışmalara zaman kalmamakta ve rehberlik servisleri, okullarda problem ortaya çıktıktan sonra çözüm bulması beklenen merkezler haline gelmiştir.

ULUSLARARASI SINAV KARŞILAŞTIRMALARI ve TÜRKİYE’NİN MEVCUT DURUMU

Eğitimde kalitenin artırılması, öğrenci başarılarının uluslararası bir düzeye getirilmesi ve bu başarılabilirse geline nokta başarılarının istikrarının korunması elbette kolay bir iş değildir. Bunu başarmak çok yönlü düşünmeyi ve söz konusu başarıyı etkileyen parametrelerin birlikte ele alınmasını gerektirmektedir. Gerek birey, gerek kurum, gerekse ulusal ölçekte gelişebilmenin ilk adımı önce problemlerimiz olduğunu kabullenmekten geçiyor olsa gerek. Problemin varlığını verilere dayandırmak ve ortaya çıkan tabloyu rasyonel bir platformda ele almak herhalde takip edilecek en sağlıklı yöntemdir.

Genel olarak Türkiye’de öğrencilerimizin uluslararası ölçeklere göre başarılı olduğunu söyleyebilir miyiz?

Örneğin PISA (Program for International Student Assessment - Uluslararası Öğrenci Başarısını Belirleme Programı) sınavını ele alalım. Bu sınav “Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü”

(OECD) üyesi olan 31 ülkede ve OECD ortağı gelişmekte olan ülkelerde uygulanan eğitim sistemlerinin durumu hakkında karşılaştırmalı bilgi vermek amacıyla her üç yılda bir yapılan bir sınavdır. PISA 15 yaş grubundaki öğrencilerin kendi ülkelerinde aldığı eğitim sonucu yaşadıkları bilgi toplumuna ne kadar hazır olduklarını ölçmek amacıyla geliştirilmiş uygulamaya yönelik bir sınavdır. Bu sınav teorik bilgiyi değil öğrenilen bilgilerin gerçek hayata transfer edilip edilmediğini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Dolayısıyla bu sınavda öğrencilere tanım ve ezber gerektiren sorular yöneltmez. Bu sınav, analiz yeteneği, kendini ifade edebilme ve üst düzey düşünme becerileri ölçmeyi hedefler. İlk PISA uygulaması 1997 de gerçekleşmiştir. Bu sınav her üç yılda bir tekrar edilir ve matematik, fen bilimleri ve okuma becerilerini kapsar.

PISA araştırmasının ilki 1997-2000 yıllarında yapılmıştı. Ağırlıklı konu okuma, okuduğunu anlama ve yorumlama becerisi idi. Türkiye buna katılmadı. İkincisi, 2000-2003 yıllarında, otuzu OECD üyesi ve on biri OECD ortağı olan toplam 41 ülkede yapıldı. İngiltere, sağlıklı bilgi vermediği için değerlendirme dışı tutuldu. Ağırlıklı alan matematik olmak üzere, fen bilimleri, okuma ve problem çözme alanlarında öğrencilerin bilgi ve becerileri ölçülür. Toplam 41 ülkede, aynı günde ve aynı uluslararası kurallara göre 250.000 öğrenci bu teste tabi tutuldu. Türkiye’de PISA test ve anketleri 2003 yılında kurulan PISA Yürütme Merkezi tarafından belirlenmiş ölçü ve kurallara göre, yedi coğrafi bölgeden temsili yöntemle seçilmiş, 12 ilköğretim okulu ve 147 lisede, 1987 doğumlu 4855 öğrenciye uygulanmıştır. Bu sınavın sonuçları şöyle özetlenebilir: Matematikte Türkiye, 41 ülke arasında 34. ve 29 OECD ülkesi arasında 28. olarak yer almıştır. Aynı sınavda Türkiye okuma becerisinde 41 ülke arasında 33. ve 29 OECD ülkesi arasında 28. olmuştur. Tabiat bilgisi ve problem çözme becerisinde de Türkiye 29 OECD ülkesi arasında 28. olmuştur. Sondan birinci olan ülke ise Meksika idi. Bu sınavda üç alanda Finlandiya birinci olmuştur. Üç yıl sonra tekrarlanan bu sınavda Türkiye üç alanda da 57 ülke arasında 56. sırada yer aldı. 2009 yılı PISA sonuçlarına göre Türkiye 65 ülke arasında fen bilimleri ve matematik alanlarında 43.sırada, okuma yeterliliğinde ise 41.sırada yer almıştır. Diğer bir uluslararası sınavda TIMSS-R, matematik ve fen bilgileri testidir. Bu test ilköğretimin sonuna gelmiş öğrencileri kapsıyor. 1995’te 41, 1999’da ise 38 ülkede bu sınav uygulanmıştır. Türkiye 1999 yılında yapılan bu sınavda da yer almıştır. Açıklanan sonuçlara göre Türkiye 38 ülke arasında, matematikte 31., fen bilgisinde ise 33. olmuştur. Dört yılda bir yapılan bu sınava Türkiye bir daha katılmamıştır (UNICEF, 2011).

Yukarıda sunulan tabloyla ilgili çok şey söylenebilir. Ancak söylenmesi herhalde rasyonel olmayacak tek şey “sorun yok” denmesi olur. Daha önce vurgulandığı gibi eğitim çok yönlü ve birden fazla paydaşın taraf olduğu toplumsal bir olgudur. Bir problem olduğunu kabul edersek çözüm de üretebilir ve çözüm yolunda mesafe kat edebiliriz. Öncelikle, öğrenmenin maksimuma çıkartılması ve kazanımların eksiksiz edinilmesi için öğrencilerin sadece akademik açıdan değil duygusal açıdan da profesyonel kişilerce desteklenmesi gerektiği unutulmamalıdır. Bu bağlamda okullarımızda “Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Birimi”nin varlığını önemsememiz gerekir. Öncelikle bu birim her okulda var olsa bile, tüm öğrencilere bu hizmetin düzgün bir şekilde (önleyici rehberlik de dâhil) verilebilmesi için öğrenci ve PDR uzman oranının makul bir düzeyde olması gerekir. Bu makul düzey aşıldığı zaman ne yazık ki olaylar olduktan sonra PDR uzmanlarından “yangın söndürmeleri” beklenmektedir. Bahsi geçen makul oran ne olmalıdır?

Carrell ve Carrell (2006) ASCA (The American School Counselor Association) verilerine göre bir rehber öğretmene 250 öğrenci oranının önerildiğinden bahsetmiştir. Bu sayı Kanada Nova Scotia Department of Education Student Services (Nova Scotia Eğitim Dairesi Öğrenci Hizmetleri) tarafından maksimum 500 öğrenciye bir danışman olarak önerilmiştir (Nova Scotia, 2007).

Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği’nin web sitesinde yayınlanan sayılara göre Türkiye’de ortalama bir rehber öğretmene ilköğretimde 941, lisede 589 öğrenci düşüyor. Bu sayı ne yazık ki Bayburt gibi bazı illerde 2 binleri aşıyor. Türkiye’de örgün eğitimle ilgili genel istatistiklere bakıldığında ise karşımıza şöyle bir tablo çıkıyor:

Türkiye’de örgün eğitimde toplam okul sayısı: 46,427

Türkiye’de örgün eğitimde toplam öğrenci sayısı: 16,905,143

Türkiye’de örgün eğitimde toplam öğretmen sayısı: 774,602 (M.E.B, 2012).

Bu istatistiklere bakıldığında, destek birimleri olarak adlandırılan birimlerin ve bu birimlerde çalışan uzman sayılarının artırılmasına duyulan büyük ihtiyaç görülmektedir. Gerek M.E.B. gerekse diğer kaynakların taranması sonucu Türkiye’de kaç okulda “Ölçme ve Değerlendirme ve Program Geliştirme” birimlerinin olduğu ve bu birimlerde kaç uzmanın görev aldığı bilgisine ulaşamamıştır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Toplumlarının önemli sosyal yapıları arasında bulunan okulların, etkili ve verimli kurumlar olabilmesi ve profesyonel anlamda hizmet verebilmesi için bünyelerinde barındırdıkları okul müdürü, müdür yardımcıları, öğretmen gibi paydaşlardan daha fazlasına ihtiyaçları vardır. Türkiye’de her ne kadar öğretim programları merkezîyetçi bir anlayışla belirlense de, bu programların uygulamada ortaya çıkan farklılıkları kaliteyi doğrudan etkilemektedir. Bu bağlamda okullarda kurulması önerilen “Program Geliştirme Birimi” öğretim programlarına/müfredata ek olarak öğrenci başarılarını ve öğrenme yaşantılarını zenginleştirecek ek etkinlikler düzenlemelidir. Söz konusu bu ek faaliyetler öğrencilerin yaşayarak öğrenme prensibine dayandırılmalı ve bu faaliyetlerin odak noktasını öğrencilerin yaşantılarının zenginleştirilmesi teşkil etmelidir. Türkiye’nin yukarıda bahsedilen istatistikler ve uluslararası sınavlarda elde ettiği sonuçlar doğrultusunda, bu makalede önerilen ve okullarda olması gerektiği düşünülen destek birimlerinin varlığı kaçınılmaz görülmektedir. Türkiye’de eğitim sisteminin iyileştirilmesi ve dolayısıyla bahsi geçen uluslararası sınavlarda daha iyi başarı elde edilmesine yönelik bir dizi reform hareketleri başlatıldı. Gerek yapılandırmacı eğitim gerekse Fatih Projesi bu girişimlere örnek gösterilebilir (Çelen ve diğerleri, 2011). Ancak, bu makale vasıtasıyla gündeme getirilen destek birimlerinin okul ve/veya il bazında kurulması ve bu birimlerde istihdam edilecek uzmanların öngörülen hizmetleri öğrenci ve velilere sunulmasının Türkiye’de okul başarılarını artıracığı düşünülmektedir.

Kalıtımsal özelliklerin yanı sıra, öğrencilerin aile ve çevrelerinde elde ettikleri yaşantılar farklı olduğu için giriş özellikleri aynı olmamaktadır. Unutulmamalıdır ki öğrenciler arasında başarı farklılıklarını etkileyen en önemli unsurlar arasında şunlar yer almaktadır:

- Erken yaşlarda (0-5) alınan eğitim ve maruz kalınan öğrenme yaşantıları,
- Aile bireylerinin eğitim düzeyleri ve çocuklarına ayırdıkları zaman,
- Çevresel etmenler (Shonkoff and Phillips 2000).

Bu sebeple, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, Ölçme ve Değerlendirme ve Program Geliştirme Birimleri eş zamanlı çalışarak her öğrencinin giriş özelliklerini belirleyerek ve sene içerisindeki gelişimlerine göre telafi programlarını planlamalı, uygulamalı ve değerlendirmelidir. Tekrar vurgulamak gerekirse bu programları velilerden destek almadan yapmamalı ve onları sürece mutlaka dahil etmeliyiz (Turning Points, 2011).

Yapılan araştırmalar, özellikle ilk 6 yılın insan beyninin gelişiminde çok kritik olduğunu göstermektedir (Acredolo ve Goodwyn, 2000). Bu kritik döneme kadar insan beyni yetişmiş bir insan beynin %90’ına ulaştığı saptanmıştır. Bu dönemde çocukların maruz kaldığı öğrenme yaşantıları (renk, koku, ses, lisan, imaj, problemler ve çözüm yöntemleri, araç-gereçler vb.) bundan sonra öğreneceklerine temel teşkil eder. Bu süre içerisinde bebekle/çocukla ne kadar konuşulduğu, ona okunan hikâyelerin ve anlatılan masalların sıklığı ve kalitesi, kendisine yöneltilen soruların nasıl yapılandırıldığı, ona sunulan oyuncakların özellikleri hayati derecede önemlidir. Eğitim uzmanları ve psikologlar bilirler ki sağlıklı gelişim için gerekli en önemli faktörlerin başında yukarıda sözü edilen dönemde, özellikle annenin, ideal şartlarda anne ve babanın her ikisinin de, bebekle birlikte olması ve bu kritik gelişim döneminde bebeklerine sevgiyle birlikte yapılandırılmış öğrenme yaşantılarının sunulması gelir. Ancak, günümüzün ekonomik şartları anne ve babanın her ikisinin de çalışmasını gerektirmektedir. Bu, bebeğe/çocuğa daha az zaman ayrılması demektir. Özellikle bu en kritik dönemde kendisine az zaman ayrılan çocukların, öz güvenleri ve çevreyle kurdukları ilişkiler de bir o kadar kritik oranda negatif yönde etkilenmektedir. Bu durum, çocuğun ileriki yıllarda ortaya koyacağı performansını ve geliştireceği kişiliği doğrudan etkilemektedir.

Yukarıda bahsedilen ve hayati öneme sahip bu ön yaşantıları elde edememiş öğrencilerin okula kayıt yaptırdıkları ilk günden itibaren profesyonel ellerce, profesyonel yöntemlerle tespit edilip bu eksikliklerin giderilmesine yönelik bir program hazırlanmalıdır. Bu hizmeti istenilen düzeyde sunmak öğretmen ve yöneticilere ek olarak okullarda destek birimlerinin ve bu destek birimlerinde çalışacak uzman kişilerin varlığını ortaya koymaktadır.

Yukarıda vurgulanan konuya ek olarak yapılan araştırmalar, ilköğretim yıllarındaki başarının, üniversite başarısını doğrudan etkilediğini göstermektedir (Klomegah, 2007). Ayrıca araştırmalar, ön ergenlik yaşının günümüzde çok daha erken yaşlara çekildiğini tespit etmiştir. Bir başka deyişle, ilköğretim yıllarında çocuklarımız, çok önemli fiziksel ve duygusal değişimler yaşamaktadır. Bu sebeple okullarımızda öğretmenlerin dışında öğrencilere profesyonel destek verebilecek uzmanlara ihtiyaç vardır.

Geleneksel yöntemlerle yapılan sınav sonuçları bizlere kısıtlı veriler sunmaktadır. Oysa ki sınavların ve değerlendirme sonuçlarının öğrenciyi motive etmesi ve ileriki çalışmalarına ışık tutması beklenir. Bunu başarabilmek için öğrencilerin değerlendirme sürecinin bir parçası olması gerektiği yönünde göreceli olarak yeni sayılabilecek araştırma sonuçları ortaya çıkmıştır. Black ve Wiliam (1998), öğrencilerin kendilerini değerlendirmelerinin onlar üzerindeki etkileri üzerinde yapılan araştırmaları ve olumlu sonuçları rapor etmiştir. Bu süreçte özellikle izleme testlerinin/formatı ve testlerin çok etkili olduğu vurgulanmıştır. Okullarda kurulması önerilen “Ölçme ve Değerlendirme Birimi”nin öğretmenlere etkisi bilimsel araştırmalarla kanıtlanmış çağdaş ölçme ve değerlendirme teknikleri konusunda yol gösterici olması beklenmektedir.

Yukarıda sıralanan sebepler, okullardan beklenenleri ve okulların öncelikleri konusunda bizlere, eğitim uzmanlarına, yeni sorumluluklar yüklemektedir. Ele alınan bu konular okullarımızda Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, Ölçme ve Değerlendirme ve Program Geliştirme Birimlerinin varlığını ve bu birimlerin koordineli bir şekilde çalışmalarını gerekli kılmaktadır.

Aşağıda sunulan öneriler okullarda öğrencilerimizin gelişimini maksimum düzeyde sağlayabilmek için yapılmıştır:

Okullarımızda (devlet, özel ve vakıf okullarının tümü için) öğrenci ve rehber öğretmen oranları iyileştirilmeli ve her öğrenciye ‘yeteri kadar’ zaman ayrılmalıdır. Mevcut durumda birçok okulda rehber öğretmenlerin sayısının yetersiz oluşu, onların önleyici rehberlik yapmalarına fırsat vermemekte ve sadece sorunlar ortaya çıktıktan sonra ilgilenmelerine olanak vermektedir.

Velilerimiz okul seçerken akademik başarının yanında, okullarda çocuklarına ne kadar zaman ayrıldığına, çocuklarının psikolojik sağlıklarının ne kadar takip edildiğine ve korunduğuna bakmalıdırlar. Rehberlik hizmetinin kalitesi, akademik başarı kriterleri kadar ve hatta akademik başarı kriterlerinden daha fazla önemsenmelidir.

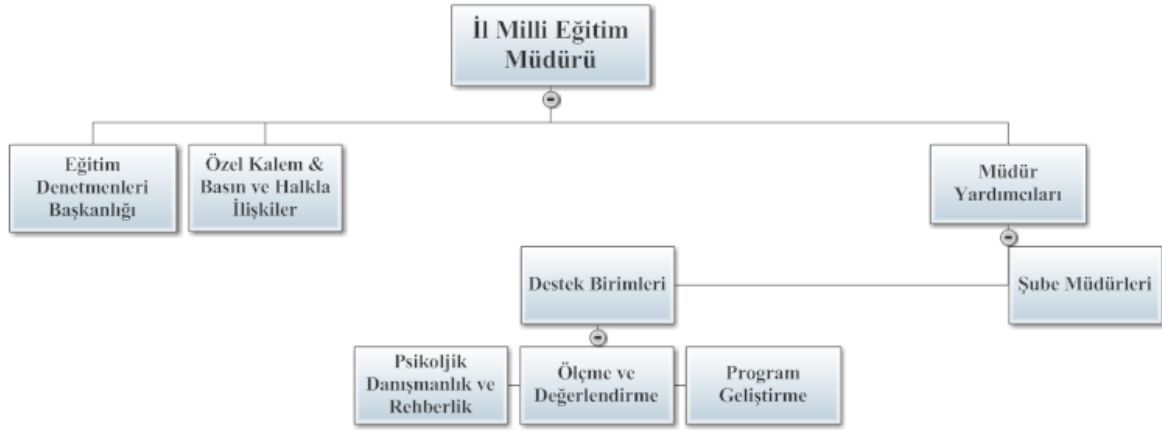
Okullar, öğrencilerinin bireysel gelişimlerini (bilişsel, duyuşsal, sosyal ve devinimsel) takip edecek mekanizmalara sahip olmalıdır. Bu mekanizmalar sayesinde elde edilen bilgi ve gözlemler, veliler dâhil tüm paydaşlarla düzenli bir şekilde paylaşılmalıdır. Bu bağlamda öğrenciden alınacak her türlü bilgi iyi değerlendirilmelidir. Öğrenciler iç dünyalarını bazen yaptıkları bir resimle, yazdıkları orijinal hikâyelerle veya yaratıcı drama etkinliklerinde kullandıkları sözcüklerle yansıtırlar. Önemli olan bu fırsatları yakalayıp öğrenciyi tanıyabilecek, değerlendirebilecek ve ona yardım edebilecek mekanizmaların ve destek birimlerin okullarda kurulmuş olmasıdır. Bir başka deyişle, bu destek birimleriyle okullarımızı “refleksleri olan kurumlar” haline getirmeyi amaçlamalıyız.

İdeal şartlarda her okulun yukarıda bahsedilen hizmetleri profesyonelce sunması için söz konusu üç destek birime sahip olması önerilmektedir. Ancak, bütçe kısıtlamaları sebebiyle her okulda kurulamasa da İl Milli Eğitim bünyesinde her ilde o ilin öğrenci ve öğretmen kapasitelerine göre “Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, Ölçme ve Değerlendirme, Program Geliştirme Birimleri” kurulması ve bu birimlerde görevlendirilecek uzmanların istihdam edilmesi önerilmektedir.

Aşağıda Şekil 1 ve Şekil 2’de okullar ve İl Milli Eğitim Müdürlükleri bünyesinde olması gerektiği düşünülen destek birimlerinin organizasyon içerisinde nasıl yer alacağı konusunda öneride bulunulmuştur.

Şekil 1. Okullarda Destek Birimleri

Şekil 2. İl Milli Eğitim Müdürlüklerinde Destek Birimleri

Bu makalenin içeriği, okullarda destek birimleri olarak Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, Ölçme ve Değerlendirme, Program Geliştirme Birimleri ile sınırlıdır. Destek birimi olarak Bilişim ve Hizmet İçi Eğitim Birimleri ayrıca incelenmeli ve onların da görev tanımları ayrıntılı olarak araştırılmalı ve bilimsel platformlarda tartışmaya açılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Acredolo, L., & Goodwyn, S. (2000). *Baby Minds*. Bantam Books.
- Agrawal, M. (2004). Curricular Reform in Schools: The Importance of Evaluation. *Journal of Curriculum Studies*, 36 (3), 361-379.
- Apple, D.K., & Krumsieg, K. (1998). *Process education teaching institute handbook*.
- ASCA. (2013). <http://www.schoolcounselor.org/content.asp?pl=327&sl=341&contentid=341>
- Baker, S.B. (2000). *School counseling for the twenty-first century*. Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall.
- Baysal, A. (2004). Psikolojik danışma ve rehberlikte başlıca hizmet türleri, A. Kaya, (Ed.), *Psikolojik Danışma ve Rehberlik* (s. 35-62). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Black, P., & Wiliam, D. (1998). Inside the black box: Raising standards through classroom assessment. *Phi Delta Kappan*, 80(2), 139-148.
- Bloom, B.S. (1976). *Human characteristics and school learning*. New York, McGraw Hill.
- Bloom, B.S. (1956). *Taxonomy of Educational Objectives, the Classification of Educational Goals – Handbook I: Cognitive Domain*. New York: McKay.
- Bond, L., A. (1996). Norm- and criterion-referenced testing. *Practical Assessment, Research & Evaluation*, 5(2). Retrieved January 23, 2013 from <http://PAREonline.net/getvn.asp?v=5&n=2>.
- Carrell, S. & Carrell, S. (2006). Do Lower Student-to-Counselor Ratios Reduce School Disciplinary Problems? *Contributions to Economic Analysis & Policy: Vol. 5: Iss. 1, Article 11*. Available at: <http://www.bepress.com/bejeap/contributions/vol5/iss1/art11>.
- Clark Center for Technological Education. Available at: <http://www.caacentre.ac.uk/dldocs/Bluepaper1.pdf>
- Cohen, R., J., Swerdlik, M., E. (2010). *Psychological Testing and Assessment*. McGraw-Hill, Higher Education.
- Coyle, B., Dunne, A. (2008). *A Whole School Guidance and Counselling Service and Curriculum: Roles and Relationships*. Institute of Guidance Counsellors.
- Çelen, F., K., Çelik, A., Seferoğlu, S., S. (2011). *Türk Eğitim Sistemi ve PISA Sonuçları*. Akademik Bilişim, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Dikli, S. (2003). Assessment at a distance: Traditional vs. Alternative Assessments. *The Turkish Online Journal of Educational Technology-TOJET*, Vol.2 Issue 3, Article 2, ss.13-19.
- Draganski, B., Gaser, C., Busch, V., Schuierer, G., Bogdahn, U., & May, A. (2004). Neuroplasticity: Changes in grey matter induced by training. *Nature*, 427 (6972), 311–312.
- Gelbal, S., Kelecioğlu, H. (2007). Öğretmenlerin Ölçme ve Değerlendirme Yöntemleri Hakkındaki Yeterlik Algıları ve Karşılaştıkları Sorunlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33: 135-145.
- Gronlund, N., E. (1976). *Measurement and Evaluation in Teaching*. Macmillan Publishing Co., Inc.
- Groof, J., Neave, G. and Svec, J., (1998). *Democracy and governance in higher education*, Kluwer Law International, The Hague, London.
- Klomegah, R.Y. (2007). Predictors of academic performance. *College Student Journal*, 41 (2).
- M.E.B. (2001). Milli Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği. *Resmî Gazete*: 17.4.2001/24376, Tebliğler dergisi: Mayıs 2001/2524. <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/68.html>

- M.E.B. (2012). Milli Eğitim İstatistikleri 2011-2012. Resmi İstatistik Programı Yayını. <http://www.meb.gov.tr>
<http://sgb.meb.gov.tr>
- Marsh, C.,J. (2005). Key Concepts for Understanding Curriculum. Routledge Falmer, Taylor&Francis Group, London and New York.
- McAlpine, M. (2002). Principles of assessment. Glasgow: University of Glasgow, Robert Clark Center for Technological Education. Available at: <http://www.caacentre.ac.uk/dldocs/Bluepaper1.pdf>
- Nova Scotia. (2007). Comprehensive Guidance and Counselling. <http://studentservices.ednet.ns.ca/sites/default/files/Comp%20Guidance%20and%20Couns%20Prog.pdf>
- Ottobre, F.,M.(1999). The Role of Measurement and Evaluation in Education Policy. Unisco Publications.
- Salvia, J., Ysseldyke, J.E., Bolt, S. (2007). Assessment: In Special and Inclusive Education. Wadsworth Cengage Learning.
- Scriven, M. (1967). The Methodology of Evaluation: Perspectives of Curriculum. Chicago: Rand McNally.
- Shonkoff, J., & Phillips, D. 2000. From neurons to neighbourhoods: The science of early childhood development. Washington DC: National Academy Press.
- Shepard, L. A. (2000). The role of assessment in a learning culture. Paper presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association. Available <http://www.aera.net/meeting/am2000/wrap/praddr01.htm>
- Sowell, E.J (2005). Curriculum: An Integrative Introduction. Pearson Prentice Hall.
- Taba, H. (1962). Curriculum Development. New York: Harcourt, Brace & World.
- The Education Trust. (2007). National center for transforming school counseling at the education trust. Retrieved September 2, 2007, from <http://www2.edtrust.org/EdTrust/Transforming+School+Counseling/main>
- Turning Points. (2011). Transforming Middle Schools: Guide to Curriculum Development. The Center for Collaborative Education, Boston.
- Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği. <http://www.turkpsikodristanbul.com/bir-rehber-ogretmene-250-yerine-941-ogrenci-dusuyor/>
- Tyler, R.W. (1949). Basic principles of curriculum and instruction. Chicago: University of Chicago Press.
- UNICEF (2011). Türkiye'de Çocukların Durumu Raporu. <http://panel.unicef.org.tr/vera/app/var/files/s/i/sitan-tur.pdf>
- Yüksel-Şahin, F. (2012). Türk Milli Eğitim Şuraları'nda (1939-2010) Psikolojik Danışma Ve Rehberlik İle İlgili Alınmış Olan Kararların Değerlendirilmesi. Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi, 3(1), 95-118.
- Zull, J.E. (2002). The Art of Changing the Brain, Stylus Publishing.